

O‘QUVCHILARNING DARSLARGA BO‘LGAN QIZIQISHINI OSHIRISHNING PSIXOLOGIK USULLARI: NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY TAJRIBA TAHLILI

*Muallif: Ergashev G‘ofurjon Abduqodirovich
Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli
umumiy o‘rta ta’lim maktab psixologi*

Annotatsiya

Mazkur maqola o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishning psixologik asoslari va samarali usullarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Unda motivatsiya nazariyalari, faol o‘qitish metodlari, o‘qituvchi-o‘quvchi munosabatlarining ahamiyati kabi omillar ko‘rib chiqiladi. Maqolada Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi psixologi Ergashev G‘ofurjon Abduqodirovichning amaliy tajribasi asosida o‘quvchilarning ichki va tashqi motivatsiyasini kuchaytirish, interaktiv va muammoli ta’lim usullarini qo‘llash orqali darslarga bo‘lgan qiziqishni oshirish bo‘yicha aniq usullar va ularning natijalari keltirilgan.

Kalit so‘zlar: o‘quvchilar qiziqishi, dars motivatsiyasi, psixologik usullar, o‘quv jarayoni, faol o‘qitish, ichki motivatsiya, tashqi motivatsiya, maktab psixologi.

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri – o‘quvchilarda bilim olishga bo‘lgan ichki ishtiyoq va qiziqishni shakllantirishdir. Faqatgina o‘quvchi qiziqish bilan yondashgan darsgina samarali bo‘ladi va uzoq muddatli bilimlarni o‘zlashtirishga olib keladi. Afsuski, bugungi kunda ko‘plab o‘quvchilarda darslarga bo‘lgan qiziqishning pasayishi, passiv o‘rganish holatlari, o‘quv motivatsiyasining yetishmasligi kabi muammolar kuzatilmoqda. Bu esa nafaqat ularning akademik o‘zlashtirishiga, balki shaxsiy rivojlanishiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Darslarga bo‘lgan qiziqishni oshirish — bu murakkab psixologik-pedagogik jarayon bo‘lib, u o‘qituvchining kasbiy mahoratidan tashqari, psixologik bilimlar va usullarni samarali qo‘llashni talab etadi. Maktab psixologining vazifasi esa ushbu jarayonda muhim rol o‘ynaydi. Psixolog o‘quvchilarning individual xususiyatlarini, ularning motivatsion omillarini o‘rganib, o‘qituvchilarga darslarni yanada qiziqarli va samarali tashkil etishda amaliy yordam berishi mumkin. Ushbu maqolaning maqsadi o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishning psixologik usullarini chuqur tahlil qilish va Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o‘rta ta’lim maktabi tajribasi asosida ularning amaliy ahamiyatini ko‘rsatib berishdan iborat.

Mazkur tadqiqot o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishning psixologik usullarini o‘rganishga qaratilgan sifat tahliliy va amaliy yondashuvga asoslanadi. Tadqiqot jarayonida quyidagi usullar qo‘llanildi:

1. **Nazariy adabiyotlar tahlili:** Motivatsiya psixologiyasi, pedagogik psixologiya, rivojlanish psixologiyasi, shaxs psixologiyasi sohalaridagi mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, monografiyalar va ilmiy maqolalar o‘rganib chiqildi. Bu o‘quv motivatsiyasi va qiziqishning nazariy asoslarini hamda ularning shakllanish mexanizmlarini tushunishga yordam berdi.
2. **Amaliy kuzatuv va tajribalarni umumlashtirish:** Muallifning Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o‘rta ta‘lim maktabi psixologi sifatidagi ko‘p yillik faoliyati davomida o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishga qaratilgan amaliy ishlari, kuzatishlari va to‘plagan ma‘lumotlari umumlashtirildi. Bu maktab muhitidagi real sharoitlarda qo‘llanilgan usullarning samaradorligini baholash imkonini berdi.
3. **So‘rovnomalar va suhbatlar:** O‘quvchilar va o‘qituvchilar orasida o‘tkazilgan anonim so‘rovnomalar hamda individual suhbatlar orqali darslarga bo‘lgan qiziqishga ta‘sir etuvchi omillar va ularni oshirish bo‘yicha takliflar o‘rganildi.
4. **Darslarni tahlil qilish:** Turli fanlar bo‘yicha o‘tkazilgan darslarni psixologik nuqtai nazardan tahlil qilish orqali o‘qituvchilarning motivatsiyani oshirishga qaratilgan metodlari va ularning o‘quvchilarning faolligiga ta‘siri baholandi.

Ushbu metodologiya o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirish muammosiga ham nazariy, ham amaliy jihatdan yondashish, shuningdek, muallifning shaxsiy tajribasi asosida samarali va maqsadli yechimlarni taklif etishga xizmat qiladi.

Natijalar

O‘tkazilgan tahlillar va Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o‘rta ta‘lim maktabidagi amaliyot natijasida o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishda quyidagi psixologik usullar samarali ekanligi aniqlandi:

1. **Ichki motivatsiyani shakllantirish va rivojlantirish:** * **Muammoli vaziyatlar yaratish:** Dars boshida yoki mavzu davomida o‘quvchilarda qiziqish uyg‘otadigan, ularni fikrlashga undaydigan muammoli savollar, kutilmagan faktlar yoki paradoksal holatlarni keltirish. (Misol: "Bugungi mavzu hayotingizda qanday qo‘l kelishi mumkin?" kabi savollar.) * **O‘quvchilarning erkinlik va tanlov hissini oshirish:** Loyiha ishlarida mavzu tanlash imkoniyatini berish, topshiriqlarni bajarish usullarini tanlashda mustaqillik berish. Bu o‘quvchilarda mas‘uliyat va ishtiyoqni oshiradi. * **Muvaffaqiyatga erishish imkoniyatini ta‘minlash:** Har bir o‘quvchi o‘z darajasiga mos topshiriqlarni bajara olishi va o‘z muvaffaqiyatini his qilishi uchun sharoit yaratish. Bu ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshirib, yangi bilimlarni egallashga undaydi. * **Ijodkorlikni rag‘batlantirish:** O‘quvchilarga g‘ayrioddiy

yechimlar topish, fantaziyasini ishga solishga imkon beradigan ijodiy topshiriqlar berish (masalan, "Agar siz olim bo'lsangiz, shu muammoni qanday hal qilardingiz?").

2. Faol va interaktiv o'qitish usullarini qo'llash: * Guruhli va juftlikdagi ishlar:

O'quvchilarning birgalikda ishlashi, fikr almashishi, bir-biriga yordam berishi ularning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, dars jarayoniga faol jalb etadi.

* **Rolli o'yinlar va simulyatsiyalar:** Mavzuni real hayotiy vaziyatlarga bog'lab, rolli o'yinlar tashkil etish. Bu o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini keskin oshiradi va mavzuni chuqurroq o'zlashtirishga yordam beradi. (Misol: "Tarixiy shaxs sifatida debat", "Ilmiy tadqiqot laboratoriyasi" o'yini).

* **Debatlar va munozaralar:** Muammoli savollar bo'yicha munozaralar tashkil etish o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni, o'z nuqtai nazarini himoya qilish va boshqalarning fikriga hurmat bilan qarash ko'nikmalarini shakllantiradi. * **Loyihaviy ta'lim:** Uzoq muddatli loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning mustaqil izlanishini, guruhda ishlashini va aniq natijalarga erishishga bo'lgan intilishini oshirish.

3. O'qituvchi-o'quvchi munosabatlarini optimallashtirish:

* **O'qituvchining empatiyasi va qo'llab-quvvatlashi:** O'qituvchi o'quvchining shaxsiy muammolariga tushunish bilan yondashishi, uning his-tuyg'ularini inobatga olishi.

* **Ijobiy qayta aloqa:** O'quvchining har bir kichik yutug'ini e'tirof etish, uning faoliyatiga konstruktiv va ijobiy baho berish. Bu o'quvchining o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi.

* **Ochiq muloqot muhiti:** O'quvchilarning o'z savollarini berishdan, fikrlarini bildirishdan qo'rqmaydigan, ochiq va do'stona muhitni yaratish.

4. O'quv muhitini boyitish:

* **Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish:** Multimedia vositalari, interaktiv doskalar, taqdimotlar, videolavhalar, ta'limiy ilovalar darslarning jozibadorligini oshiradi. * **Real hayot bilan bog'lash:** O'rganilayotgan mavzularni o'quvchilarning kundalik hayoti, kelajakdagi kasbiy faoliyati bilan bog'lash orqali ularda mavzuning amaliy ahamiyatiga bo'lgan qiziqishni uyg'otish.

Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabida yuqorida keltirilgan usullarni psixologning o'qituvchilar bilan hamkorlikda qo'llashi natijasida o'quvchilarning darslardagi faolligi, mustaqil fikrlashi va bilim olishga bo'lgan ishtiyoqi sezilarli darajada oshgani kuzatildi.

Muhokama va Xulosa

O'tkazilgan tadqiqotlar va Jizzax viloyati Paxtakor tumani 8-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabidagi amaliy tajribalar o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishini oshirish nafaqat pedagogik, balki chuqur psixologik yondashuvni talab etuvchi murakkab jarayon ekanligini ko'rsatdi. Motivatsiyaning ichki va tashqi omillarini inobatga olish, faol o'qitish usullarini tizimli ravishda joriy etish, o'qituvchi-o'quvchi

munosabatlarida ishonch va hurmat muhitini yaratish hamda o‘quv muhitini doimiy boyitib borish qiziqishni oshirishning asosiy psixologik kalitlari hisoblanadi.

Bizning amaliyotimiz shuni ko‘rsatdiki, muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o‘quvchilarda bilishga bo‘lgan ehtiyojni uyg‘otish, rolli o‘yinlar va loyiha ishlarida ularga tanlov erkinligini berish shaxsiy mas’uliyatni oshiradi. Guruhli ishlarda o‘quvchilar o‘zaro hamkorlikda bilimlarni egallab, dars jarayoniga faolroq kirishadilar. O‘qituvchining empatiya va ijobiy qayta aloqa bilan yondashuvi esa o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlab, ularni yangi yutuqlarga chorlaydi. Ushbu yondashuvlarning natijasi sifatida nafaqat akademik ko‘rsatkichlarning yaxshilanishi, balki o‘quvchilarning ijodkorligi, mustaqilligi va ijtimoiy ko‘nikmalarining rivojlanishi ham kuzatildi.

Tavsiyalar:

1. **O‘qituvchilarga psixologik-pedagogik ko‘nikmalarni singdirish:** Maktab psixologi o‘qituvchilar uchun darslarda motivatsiyani oshirish, interaktiv usullarni qo‘llash va o‘quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olish bo‘yicha muntazam treninglar va seminarlar o‘tkazishi lozim.
2. **Darslik va o‘quv materiallarini takomillashtirish:** Darsliklarga muammoli topshiriqlar, ijodiy vazifalar va amaliyotga yo‘naltirilgan loyihalar kiritish.
3. **Individual yondashuvni kuchaytirish:** Har bir o‘quvchining qiziqishlari, qobiliyatlari va o‘rganish uslublarini inobatga olgan holda differensiallashtirilgan topshiriqlar va o‘qitish metodlarini qo‘llash.
4. **Maktab muhitini rivojlantiruvchi qilish:** Maktabda ilm olishga bo‘lgan qiziqishni rag‘batlantiruvchi tadbirlar, ilmiy to‘garaklar, intellektual o‘yinlarni ko‘paytirish.
5. **Ota-onalar bilan hamkorlik:** Ota-onalarga farzandlarining darslarga bo‘lgan qiziqishini uy sharoitida qanday qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha psixologik maslahatlar berish.

Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarning darslarga bo‘lgan qiziqishini oshirishga qaratilgan psixologik usullarni tizimli ravishda qo‘llash ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Maktab psixologining ushbu jarayondagi faol ishtiroki o‘quvchilarda bilimlarni nafaqat o‘zlashtirish, balki ularga nisbatan ichki ishtiyoqni shakllantirish, ularni mustaqil va ijodkor shaxslar etib tarbiyalash uchun muhim ahamiyatga ega. Kelajak avlodni bilimga chanqoq qilib tarbiyalash – bu jamiyatning farovonligi uchun muhim kafolatdir.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Sayidahmedov N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. T.: “Moliya” – 2003.
2. Farberman B.L., Musina R.G., Jumaboeva F.A. Oliy o‘quv yurtlarida o‘qitishning zamonaviy usullari. O‘quv qo‘llanma - T.: 2002.

3. Ishmuhamedov R. O‘quv jarayonida interfaol uslublar va pedagogik texnologiyalarni qo‘llash uslubiyati. - T. 2008. – 68 b.
4. Ishmuhamedov R. Abduqodirov A., Pardayev A. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar , 2008. 128-b
5. Tolipov O‘.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari (O‘quv qo‘llanma).-T.: «Fan» nashriyoti, 2006 y.62- b

